

5. Міністр фінансів України зустрівся з представниками Світового банку для обговорення подальшої співпраці та отримання позики від МБРР. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/ministr_finansiv_ukraini_zustrivsia_z_predstavnikami_svitovogo_bank_u_dlia_obgovorennia_podalshoi_spivpratsi_ta_otrimannia_poziki_vid_mbrp-3071

6. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2021 року «Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року»: Указ Президента України №347/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3472021-39613>

КОРУПЦІЯ ЯК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ ТА МОРАЛЬНЕ ЯВИЩЕ

Кожеурова К. О., бакалавр, Національний технічний університет “Харківський політехнічний інститут”, м. Харків.

Корупція – складне та багатогранне явище, яке за своєю поширеністю наразі є одним із найбільш прогресуючих. Актуальність дослідження цього явища визначається сучасним розвитком корупції, а також необхідністю аналізу тенденцій розвитку корупції; виявлення факторів розвитку і можливості усунення даних факторів.

Через значну небезпеку корупції для економічного розвитку країни, багато вітчизняних [1-3] та закордонних [4-6] дослідників приділяє увагу цьому явищу. Зокрема, в центрі уваги дослідників знаходяться такі проблеми, як причини виникнення корупції [7], її наслідки для економіки [8] та вплив культурних факторів на рівень корумпованості країни [9].

Метою даної статті є виявлення ролі яку відіграють культурні традиції у виникненні та поширенні корупції.

Законодавство України дає таке визначення корупції - використання особою, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей [10].

Корупція – не просто економічне, а й соціальне та моральне явище. Адже вона не існує відокремлено від людей – їх поведінки, діяльності. Корупція – це спосіб мислення, який зумовлює спосіб життя. У країнах де корупція поширена значною мірою, корумповані відносини все більше витісняють правові, етичні відносини між людьми, корупція із соціальної деформації поступово перетворюється в правило і виступає звичним способом розв'язання життєвих проблем, стає нормою функціонування влади і способом життя суспільства. Найбільш небезпечним наслідком такого стану справ у суспільстві є те, що в результаті витіснення корумпованими відносинами правових та етичних відносин відбувається значний злам у суспільній психології – люди у своїй

поведінці з самого початку психологічно вже налаштовані на протиправні способи вирішення питань.

Корупція завжди створює серйозні проблеми для розвитку будь-якої держави світу. Вона руйнує інститути влади і заважає ефективному управлінню державою, оскільки порушує узаконені процедури. Корупція на виборах і в законодавчих органах знижує відповідальність посадових осіб, корупція судової влади і правоохоронних органів скасовує принцип “верховенства закону” тощо.

Найгірші наслідки корупції можна побачити у соціальній сфері. Виникає так звана «культура корупції» - правила поведінки, за яких корупційне діяння стає єдиним можливим шляхом для досягнення бажаних результатів. Виникнення такого явища призводить до викривлення у громадян розуміння самого принципу існування держави та фундаменту, на якому побудовані суспільні зв'язки. «Культура корупції» в своїй основі направлена на деморалізацію суспільства, адже в своїй суті корупційне діяння являється протизаконним, та таким, що веде до адміністративної та/або кримінальної відповідальності. Вчинення корупційного діяння робить злочинцем не тільки корупціонера, а також того, хто дає хабар.

Проте найсуттєвіших збитків корупція завдає економіці країни.

При укладанні корупційної угоди, так и без неї клієнт несе певні трансакційні витрати. В їх структурі можна виділити дві складові [11]:

- ✓ не бюрократичні трансакційні витрати;
- ✓ трансакційні витрати бюрократичних процедур (витрати пов'язані з проходженням відповідних бюрократичних процедур)

Головним чинником, що сприяє укладанню корупційної угоди є прагнення клієнта зменшити рівень своїх трансакційних витрат бюрократичних процедур, але корупційна угода буде укладена лише у тому випадку, якщо очікуване зменшення рівня трансакційних витрат бюрократичних процедур буде перевищувати рівень корупційних трансакційних витрат, тобто суму хабара, імовірних санкцій та трансакційних витрат корупційної угоди.

Таким чином, можна стверджувати, що ігнорування наявності трансакційних витрат корупційної угоди призводить до завищення привабливості корупційної угоди для клієнта.

Отже «культура корупції» є економічно обґрунтованою, тож постає наступне питання: чи є взаємозв'язок між рівнем корумпованості і «культурою корупції». Для цього необхідно дослідити чи є культурні традиції характеристикою місцевості, де проживає людина. По перше, традиція — це елемент культури, що передається від покоління до покоління і зберігається протягом тривалого часу. Традиції тією чи іншою мірою і в тих чи інших формах присутні в будь-якому суспільстві і практично в усіх сферах культури, тому може здаватися, що хабародавці, що проживають у межах однієї країни, так само будуть укладати корупційні угоди закордоном, як і у державі, громадянином якої вони є, і навпаки.

Проте, порівняння індексу сприйняття корупції та індексу хабародавців [12], свідчить про зворотнє: поведінка хабародавців суттєво відрізняється в

межах своєї країни та закордоном, і корелює з рівнем трансакційних витрат бюрократичних процедур. Тобто єдине чим керується хабародавець під час укладання корупційної угоди є прагнення хабародавця зменшити рівень своїх трансакційних витрат бюрократичних процедур. Натомість наявність корупційних традицій, хоч й нездатне призвести до виникнення корупції, може суттєво спростити процес укладання корупційної угоди, завдяки зменшенню рівня трансакційних витрат бюрократичних процедур.

Таким чином, можна дійти наступних висновків:

По-перше, «корупційні» традиції можуть суттєво спростити процес укладання корупційної угоди між клієнтом та корумпованим чиновником, але не можуть вважатися причиною виникнення корупції.

По-друге, основною причиною виникнення та поширення корупції є високий рівень трансакційних витрат бюрократичних процедур, обумовлений неефективністю чинних формальних правил.

Список використаних джерел:

1. Андреев О.М., Андреева О.М. Мораторій на перевірку підприємств як захід антикорупційної політики. Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я: тези доповідей ХХІХ міжнародної науково-практичної конференції MicroCAD-2021, 18-20 травня 2021 р.: у 5 ч. Ч. III. / за ред. проф. Сокола Є.І. – Харків: НТУ «ХПІ». – С. 32.
2. Абрамов Ф.В. Суспільні настрої як фактор динаміки антикорупційних формальних правил. Бізнес Інформ. 2018. № 12. С. 26–31.
3. Абрамов Ф.В. Ефективність репресивних антикорупційних заходів в умовах високого рівня корумпованості. Бізнес Інформ. 2017. № 12. С. 8–12.
4. Paldam M. The cross-country pattern of corruption: economics, culture and the seesaw dynamics. *European Journal of Political Economy*. 2002. Vol.18, №2. P.215–240.
5. Yao S. Privilege and Corruption: The Problems of China's Socialist Market Economy. *American Journal of Economics and Sociology*. 2002. №1, vol. 61. P. 279-299.
6. Mitchell D. T., Campbell N. D. Corruption's Effect on Business Venturing Within the United States. *American Journal of Economics and Sociology*. 2009. №5, vol. 68. P. 1135-1152.
7. Haque M. E., Kneller R. Corruption clubs: endogenous thresholds in corruption and development. *Economics of Governance*. 2009. №4, vol. 10. P. 345–373.
8. Kingston C. Social structure and cultures of corruption. *Journal of Economic Behavior and Organization*. 2008. Vol.67, №1. P.90–102.
9. Wheeler D., Mody A. International Investment Location Decisions: The Case of U.S. Firms. *Journal of International Economics*. 1992. №1–2, vol. 33. P. 57–76.
10. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII Офіційний вісник України. 2014. № 85. Ст. 156.
11. Абрамов Ф.В. Корупція – боротьба или легалізація? Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: економічна. Випуск 37-2. – Донецьк, ДонНТУ, 2009. – с. 164-169.
12. Рябова Т.В., Абрамов Ф.В. Вплив культурних факторів на виникнення корупції. Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: економічна. Випуск 31-3 – Донецьк, ДонНТУ, 2007. – С.138-142.